

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение

«Средняя общеобразовательная школа №2 с. Кызыл-Мажалык Барун-Хемчикского кожууна Республики Тыва»

Рассмотрено на заседании
Педагогического совета
Протокол №1
«29» августа 2024г.

Согласовано

Зам. директора по УВР
Степанько Хомушка С.В.
от «28 августа» 2024г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА ПО ТУВИНСКОМУ ЯЗЫКУ для 9 класса

Муниципального бюджетного общеобразовательного учреждения

средней общеобразовательной школы №2 с. Кызыл-Мажалык

учителя тувинского языка Кужутет Анчимаа Алексеевна

на 2024-2025 учебный год

ТАЙЫЛБЫР БИЖИК

Тыва дыл – Тыва Республиканың үндезин чонунуң национал дылы. Тыва дыл Тыва Республиканың Конституциясында күрүне дылы кылдыр доктааттынган (май 6, 2001). Амгы үеде «тыва болгаш орус дылдарның деңге болгаш бот тускайлаң сайзыраарынга таарымчалыг байдалды тургузарынче угланган» 2003 чылдың декабрь 31-де үнген «Тыва Республиканың дылдар дугайында» хоойлузу боттанмышаан. Тыва дыл күрүнениң болгаш тус черлерниң эрге-чагырга органнарының дылы, официалдыг хоойлу-дүрүмнерни парлап үндүрер, Тыва Республикага референдум (чугула айтырыгны чонга бадыладыры), төлээлекчилер болгаш күүсекчи органнарже соңгулдаларның дылы, официалдыг херектер эмгелээриниң, суд чорудулгазының база чагаалар дылы, массалыг медээ дамчыдар чепсектер болгаш өөредилгениң, культураның дээш өске-даа адырларның дылы кылдыр ниитилел амыдыралында калбаа-биле ажыглаттынып турар.

Тыва улустуң төрөөн дылы янзы-бүрү медээлерни чыып тургузар, кадагалаар болгаш дамчыдар хөй талалыг система болуп чоруур. Тыва дыл кижилерни чугаалаштырар, оларның бодалын, сагыш-сеткилин илередир баазалыг хүлээлгелерин күүсетпишаан, кижилерниң бот-боттарының аразында болгаш хөй-ниити-биле харылзаалыг болурун хандырат; тыва улустуң бот-медерелин болгаш делегей көрүүшкүнүн хевирлээр, тыва кижилерни бот-тускайлаң онзагай аймак чон кылдыр хаара тудуп, оларның салгалдарын харылзаштырып, национал культуразын хүн бүрүде чаартып чоруур. Тыва дыл – өг-бүледе болгаш өөредилге системазында кижизилдилгениң дылы; тыва улустуң байлак аас чогаалының болгаш чечен чогаалының хөй янзы жанрларын кадагалаар болгаш дамчыдарының дылы; өске эртемнерни шингээди алырынга өзек болбушаан, уругларны бүгү

дамчыдарының болгаш шинчилээринин дылы; орус болгаш бүгү делегейнин чечен чогаалының, ол ышкаш эртем ажылдарының очулгазының дылы.

5-9 класстарның «Төрээн (тыва) дыл» деп чижек өөредилге программазы (улаштыр – Программа) Кол ниити өөредилгениң федералдыг күрүне стандартынга дүүштүр тургустунган (улаштыр – КНӨ-нүң ӨФКС). Программаның өзээ кылдыр эге болгаш кол ниити өөредилгениң аразында харылзаалыының принциви салдынган. Программада өөреникчилерниң чугаа чорудулгазын улам ыңай сайзырадыры көрдүнген: шын бижилгениң чаңчыл, мергежилдерин, медреселдиг номчулганы, аас чугааның утказын долузу-биле билип алырын, төрээн дылынга хостуг, шын болгаш тода чугаалаарын хевирлээри. Төрээн дылынга өөредилге уругларның ниити делегей көрүүшкүнүн делгемчидер, чогаадыкчы салым-чаяанын сайзырадыр, чаагай мөзү-бүдүш дугайында билиин болгаш чугаа чорудулгазының культуразын улам бедидеринге дузалаар. Ынчангаш «Төрээн (тыва) дыл» эртеми колниити өөредилгениң сорулгаларын чедип алырынга улуг ужур-дузалыг.

Программаны тургузарынга үндезин болган **нормативтер болгаш эрге-хоойлу баазазы:**

- 2012 чылдың декабрь 29-та үнген 273-ФЗ дугаарлыг «Россия Федерациясында өөредилге дугайында» Федералдыг хоойлузу (п. 4, 14-кү кезээ);
- 2018 чылдың август 3-те үнген 317-ФЗ дугаарлыг «Россия Федерациясында өөредилге дугайында» Федералдыг хоойлузунда 11 болгаш 14 кезектеринде өскерилгелер дугайында» Федералдыг хоойлу;
- Тыва Республиканың үндезин хоойлузу (Конституция, 5 кезээ)
- «Тыва Республикада дылдар дугайында» хоойлу (декабрь 31, 2003 ч., № 462 ДХ-I, өскерилгелерлиг: апрель 12, 2019 ч.).

Өөредилге програмазының ниити тайылбыры

Программаны боттандыраарының **сорулгазы**: Кол ниити өөредилгениң ӨФКС-тин негелделеринге дүүштүр «Төрөөн (тыва) дыл» эртеминиң утказын шингээдири; баш бурунгаар планнаттыг бот-тускайлаң, предметтиг болгаш эртем харылзаалыг (метапредметтиг) түңнелдерни өөреникчилерниң чедип алыры; харылзажылга (коммуникативтиг), дыл болгаш дыл эртеминиң талазы-биле база культура талазы-биле (культурологтуг) компетенцияларны чедип алыры болгаш сайзырадыры.

Салдыгган сорулгаларны шийтпирлээри-биле чорудар ажылдар:

- бодунуң тыва чонунга чоок хамаарылгалыын ханы медресеп билип чоруур, төрөөн тыва дылынга ынак болгаш ону эки билир, күрүне дылын болгаш өске-даа чоннарның дылдарын хүндүлөп чоруур; иштики сагыш-сеткили байлак, бот-медресели бедик Россия Федерациязынга болгаш төрөөн Тывазынга бердинген, шынчы хамаатыны кижизидери;
- төрөөн дылын кижиниң эртем болгаш өөредилгениң аңгы-аңгы адырларынга билиг чедип алырының кол аргазы болурун; ниитилелде мораль-этиктиг негелделерни, дылдың эстетиктиг үнелин медресеп билириниң база кол аргазы кылдыр билиндирери;
- аңгы-аңгы байдалдарда тыва дылга бодунуң бодалын хостуг илередип шыдаар кылдыр сайзырадыры; кижилер-биле чугаалажыксаар, харылзаа тудар арга-шинээн улам мергежидер күзелдиг болурун хевирлээри;
- тыва дылдың эртеминиң адырларының болгаш тыва литературлуг дылдың кол-кол нормаларының дугайында билиглерин делгемчидери;
- өөреникчилерниң идепкейлиг ажыглап турар болгаш потенциалдыг сөс курлавырын улам байыдары; чугаада ажыглаттынып турар грамматиктиг аргаларның хемчээлин делгемчидери;

– аас болгаш бижимел чугаа культуразын, чугаа чорударынын хевирлерин (номчууру, дыңнаары, чугаалаары, бижири) шингээдири;

– чедип алган билиглери, чаңчыл-мергежилдерин херек кырында амыдыралга ажыглаары;

– интеллектуалдыг болгаш чогаадыкчы мөөрейлерге, төлевилелдерге болгаш өөредилге шинчилелдиг ажылдарны чорударынга херек аргадуржулганы, мергежилдерни шингээттирери; өөреникчилерниң ботидепкейлиг чоруун сайзырадыры.

Программа өөреникчилерниң харылзажылга (коммуникативтиг), дылболгаш дыл эртеминиң талазы-биле база культура талазы-биле (культурологтуг) компетенцияларын хевирлээринче угланган.

Харылзажылга (коммуникативтиг) компетенциязы дээрге-ле чугаа чорудулгазынын хевирлерин, аас болгаш бижимел чугааның үндезиннерин ыяк шингээдип алганы; дылды ажыглаарынын кол мергежил, чаңчылдарын назы-харынын аайы-биле янзы-бүрү байдалдарга ажыглап билири болур. А кижиниң улус-биле харылзажып билири чугааның сорулгаларын тодарадып, чугааның байдалынга таарыштыр чугаалажырынын эптиг аргаларын тып билиринден илерээр. Өөреникчинин чугаалажып билиринин кайы хире хевирлеттингени ооң үежилери-биле азы улуг улус-биле чугаалажыксаар, кады чугаалажып турар кижизинин бодалын дыңнап, ооң тус айтырыгга хамаарышкан туружун шын билип турарындан, чидиг айтырыгларга харыылап билиринден тодараттынар.

Дыл (дыл эртеминин) талазы-биле компетенциялар (дыл болгаш дыл эртеминге хамаарышкан айтырыгларны ыяк билири) өөреникчи бүрүзүнүн тус-тузунда дылдың тускай демдектер системазы (чаңгыс аайлап тургустунган дыл демдектеринин чүнү илередип турарын, оларның аразында харылзаалыын) болгаш ниитилел болуушкуну болуп, сайзырап, янзы-бүрү хүлээлгелерни күүседип чоруурун ыяк билип; тыва литературлуг дылдың кол нормаларын шингээткенинден; сөс курлавырын байытканындан, чугаазынын

грамматиктиг тургузуун экижиткенинден; дылдың кол кезектерин болгашөзөк билиглери, дыл болуушкуннарын сайгарып; лингвистиктиг словарьларның аңгы-аңгы хевирлерин ажыглап билиринден хевирлеттинер.

Культура талазы-биле компетенция (*культура-төөгү, шажын- чүдүлге, ёзу-чаңчылдар талазы-биле айтырыгларны ыяк билири*) өөреникчилерниң төрөөн дылды тыва чоннуң национал культуразының илереттинер бир хевир кылдыр медереп билири; дылдың чоннуң төөгүзү- биле харылзаалыын ыяк билири. Тыва дылдың өске дылдардан онзаланып турар талаларын, тыва чугааның аянын, өске чоннар-биле харылзашпышаан, оларның национал культуразы, төөгүзү-биле холбашкан чүүлдерин билипалыры. Тыва национал культура база ооң-биле холбашкан терминологияны, лексиктиг курлавырны эки билип, культурага хамаарышкан сөстөрниңутказын шын тайылбырлап билири болур.

Программада өөреникчилерниң коммуникативтиг, дыл (дыл эртеминиң), культура талазы-биле компетенцияларының хевирлеттинип тургустунарынга ужур-дузалыг **үш уткалыг шугумну** айыткан:

- коммуникативтиг компетенцияның хевирлеттинерин хандырып турар утказы;
- дыл болгаш дыл эртеминиң талазы-биле компетенцияның хевирлеттинерин хандырып турар утказы;
- культура талазы-биле компетенцияның хевирлеттинерин хандырып турар утказы.

Бирги уткалыг шугум чугаа чорударының мергежил-чаңчылдарының чайгаар хевирлеттинеринге салдарлыг «Чугаа чорудулгазы болгаш чугаа культуразы» деп бөлүктө кирип турар «Чугаа болгаш чугаалажып харылзажыры», «Чугаа чорудулгазы», «Чугаа культуразы», «Сөзүглел», «Дылдың ажыглалының аайы-биле хевирлери» деп кезектерде илереттинген.

Ийиги уткалыг шугумда дылдың тургузуун болгаш оон кезиктеринин ажыглалының онзагайларын көргүскен «Дыл дугайында ниити билиглер», «Дыл дугайында эртемниң кезектери» деп бөлүктөр кирип турар.

Үшкү уткалыг шугумда төрөөн дылдың тыва чоннун төөгүзү болгаш уран чүүлү-биле, чоннун материалдыг болгаш сагыш-сеткил культуразы- биле база Россияның өске чоннарының дыл болгаш культура талазы-биле сырый харылзаалыын көргүскен, тыва дылдың өске кезектери-биле чергелештир өөредир «Дыл болгаш культура» деп кезээ кирген. Ону тыва дылдың шупту кезектери-биле чергелештир киириштирип өөредир.

Программада материалды чүгле билиг кылдыр эвес, а ону амыдыралга чогулгалыг ажыглаарын билиндирери-биле *харылзажыр ажыл- чорудулгалыг (коммуникативно-деятельностный) органы* ажыглаары көрдүнгөн. Курста харылзажылганың мергежилдерин сайзырадырынче болгаш өөредилгениң эртем харылзаалыг (метапредметтиг) түңнелдеринче кичээнгейни күштелдирген. Ол дээрге тыва дылда чедип алганы билиглерни, арга-мергежилдерни амыдыралдың кандыг-даа айтырыгларын шиитпирлээрде ажыглап болур чугула байдалдарның тургустунганы болур. Төрөөн тыва дылын өөредип тура, чугаага ажыглаар дыл аргаларын шилиир, чүвени шын угаап бодаар, бодалын чиге илередир арга-шинээн сорулгалыг сайзырадыры чугула. Өөреникчилерниң чугаа чорудулгазының улам ыңай сайзыралы тыва дылдың чурумчуткан тургузуунун дугайында, чугааны байдалга дүүштүр ажыглаар дылдың онзагайларының дугайында билиглеринге үндезилеттинген. «Төрөөн (тыва) дыл» эртеминде өөредиглер дыл болуушкуннарын сайгарып көөр арга-мергежилдерни сайзырадыр, укарга-мергежилдерни бөлүктээр, чугаа культуразын сайзырадып кижизидер, номчулганың янзы-бүрү хевирлерин база медээ дилээр янзы-бүрү аргаларны ажыглаар, сөзүглелдерни эде тургузар, литературлуг дылдың нормаларынсагыыр дээн ышкаш өске-даа чаңчылдарны хевирлээринче угландырган.

Эртемниң өөредилге планында туружу

Өөредилге планында «Төрээн (тыва) дыл» эртемни өөредиринге 5-9 класстарга 340 шак (чылда класс бүрүзүнге 68 шак) көрдүнгөн.

Өөредилге планында өөредилге харылзааларының киржикчилериниңшилип алыр кезээнде көрдүнгөн шактарның дузазы-биле өөредилге чери боду ук эртемге шактарны көвүдөдип алыр эргелиг.

1. ЭРТЕМНИ ШИҢГЭЭТКЕНИНГЕ БАШ БУРУНГААР ПЛАННАТТЫНГАН ТҮҢНӨЛДӨР

«Төрээн (тыва) дыл» эртемни шингээткениниң түңнөлдери үш кол бөлүк кылдыр демдеглеттинген: бот-тускайлаң, эртем харылзаалыг (метапредметтиг) болгаш эртем талазы-биле (предметтиг) түңнөлдөр.

Бот-тускайлаң түңнөлдөргө уругларның бот-башкартынып (боттуг туружун хевирлээр, бодун кым мен дээрзин билири, бодун хүндүлээри, үнөлээри), чүгө өөренип турарының утказын (өөредилге ажил- чорудулгазынга болгаш сонугалдыг болурунга хамаарыштыр), мораль- этиктиг нормаларны (бодунуң мөзү-бүдүжүңгө хамаарышкан айтырыгларны шиитпирлээр, үнөлээр) күүседип билири хамааржыр. Оларны тодаргайлаарга,мындыг:

– россияжи хамааты демнежилге деп билигниң утказын билип, аңаа дүүштүр бодун хевирлээри: төрөөн чуртунга ынак, ол дээш сагыш човаары, хөй аймак чоннуг Тываның болгаш Россияның чонунуң төөгүлүг эрткен болгаш амгы оруун хүндүлээри, оларның салым-чолунга хамаарылгалыын, Ада-чуртунуң мурнунга харыысалгалыг болурун угаап билири;

– бодунуң кайы аймакка хамаарылгалыын, чонунуң болгаш чуртунуң төөгүзүн, дылын, культуразын билири; Тываның, Россияның чоннарының болгаш кижини төрөлгөтөнниң культурлуг өнчүзүнүң үндөзүннөрин билири;

– төрөөн тыва дылынга чүве билип алырынга сундулуг, бодун сайзырадырынга болгаш билиин бедидеринге сонuurгалдыг болуру; өөреникчилерниң боттарының сонuurгалының болгаш билииниң деңнелиниң аайы-биле келир үеде мергежилин медеpелдиг шилип алырынга белеп болуру;

– кижиниң болгаш ниитилелдиң амыдыралынга өг-бүлениң ужур-дузаны медеpеп билири; өг-бүлениң амыдыралының ыдыктыг чүүлдерин бодунга сиңирип, чоок кижилерин хүндүлөп, олар дээш сагыш човап билири; өске кижини, ооң бодалын, делегей көрүүшкүнүн, культуразын, дылын, чүдүлгезин болгаш боттуг туружун хүндүлээри;

– назы-хар аайы-биле школаның бот-башкарылгалыг ажил-херөөнгө болгаш хөй-ниити ажилынга киржири; төрөөн дылга тураскааткан хемчеглерге, класстан дашкаар ажилдарны чорударынга киржири;

– тыва дылга сөзүглелдер дамчыштыр өөредилгеге болгаш күш-ажылга харыысалгалыг болурун хевирлээри, кадык болгаш айыыл чок амыдыралды шилип алыры; бодунга болгаш өске кижилерниң амы-тынынга, кадыкшылынга айыыл тургузуп турар берге байдалдарда, айыылды болдурбазының дүрүмнерин шийгээдири;

– Россияның болгаш делегейниң чоннарының уран чүүлүн болгаш чогаадыкчы ажил-чорудулгазын дамчыштыр эстетиктиг мээ-медеpелин сайзырадыры, чараш чүүлдү шийгээдири (аңгы-аңгы чоннарның ёзу-чаңчылдарын илереткен чечен чогаалдарны сайгарары, кижиниң иштики делегейиниң чаражын тодарадыры, чогаалдарны номчуксаары, чуруктарны көрүксээри дээш о.ө);

– экологтуг культураның үндезиннерин хевирлээри (бойдушту шинчилээри, көдээ ажил-агыйны билири, бойдушту уран-чечен чуруп көргүзери, аян-чорук кылыры, бойдушту камгалаары).

Эртем харылзаалыг түннелдерже өөреникчилерниң шупту эртемнерге ажыглап болур кылдыр шиңгээдип алганы билиглер болгаш өөредилгениң бүгү талалыг: *башкарылгалыг* (ажыл-чорудулгазын боду башкаар, хайгаараар, эдер, идепкейлиг болур, бот тускайлаң ажылдаар), *харылзажылга чорудар/коммуникативтиг* (чугааны чорудуп, кады ажылдаарынга херек чаңчыл-мергежилдерни билир), *угаап шиңгээдириниң* (ниити өөредиглиг, ооң иштинде сайгарар, деңнээр, түннээр, бөлүктээр, чидиг айтырыгны тургузар болгаш ону шиитпирлээр дээн ышкаш) кылдыныглары кирип турар.

Өөредилгениң башкарылгалыг бугу талалыг кылдыныглары

Доозукчу дараазында чүүлдерни кылып өөренип алыр:

- амгы үеде болгаш планнап турары өөредилгениң түннелдерин сайгарар;
- чугула айтырыгны шиитпирлээр тайылбырны идип үндүрер, эртем талазы-биле даап бодаашкынын хевирлеп тургузар, төнчү түннелди баш бурунгаар даап бодаар;
- бир-ле чидиг айтырыгга болгаш ооң болдунар аргаларынга үндезилээн ажыл-чорудулганың сорулгазын салыр;
- ажыл-чорудулганың кол сорулгаларын чедип алыры-биле кылып чорудар ажылдарны тургузуп билир;
- сорулгаларны чедип алырда, херек өөредиглиг болгаш угаап шиңгээдир ажылдары күүседир, оларны канчаар күүседириниң оруктарын тывары-биле эргежок чугула кылдыныгларны тодарадыр;
- өөредиглиг болгаш угаап шиңгээдир чүүлдерни бадыткаар болгаш боттандылары-биле эң-не дээштиг шиитпирлиг аргаларны шилиир;

- сүмелээн вариантылардан шилип болгаш сорулганы шиитпирлээр аргаларны/сорулгаларны чедип алыр дээш, боду аргаларны/аңаа ажыглап болур курлавырларны тывар;
- чидиг айтырыгны (төлевилел кылырда, шинчилелдер чорударда) шиитпирлээр планны тургузар;
- сорулганы чедип алырынга шаптыктап турар бергелерни тодарадыр болгаш ону чайладыр аргаларны тывар;
- бодунуң хууда өөредилге траекториязын (угаан, күш-шыдал, мөзү-бүдүш талазы-биле кижиниң сайзыралын, сонуургалын, чүнү кылып шыдаарын барымдаалаан өөредилгениң бот-тускайлаң оруун) планнаар болгаш эде тургузар;
- удуртукчу башкызы болгаш эш-өөрү-биле планнап турар түңнелдерин болгаш бодунуң ажил-чорудулгазын үнелээриниң негелделерин кады тодарадыр;
- ажил-чорудулгазын үнелээр аргаларны ылгап шилиир, сүмелеп турары байдалдар болгаш негелделер аайы-биле ажил-чорудулгазынга бот - хайгааралды чорудар;
- чедип алган түңнелдериниң болгаш кылган ажилдың үнелел-тайылбырын база ооң төнчүзүндө улам эки чедиишкинниг болурунун аргаларын сүмелээр;
- бодунуң кылдыныгларын сорулга-биле дүүштүрер, херек болза, боду частырыгларын эдер.
- өөредилгениң сорулгаларын чедип алыр дээш, чорудар ажилдарга негелделерни шын тургузар; тааржыр аргаларны сайгарып болгаш бадыткап билир;
- тургустунган үнелелдер болгаш бот-үнелелдин негелделерин хостуг ажыглаар;

– ажил-чорудулгазының сорулгазынга дүүштүр тургустунган болгаш/азы бодунуң тургузуп алганы негелделериниң аайы-биле кылган чүүлдерни түңнээр;

– бодунуң чедиишкинниг азы чедиишкин чок болганының чылдагааннарын тодарадыр; чедиишкин чок болган таварылгада ол байдалдан уштунар аргаларны дилеп тывар.

№ план - биле	№ тема - биле	Кичээлдин темазы	Шагы	Эрттирген хууш	
				план	шын б
I-ги улдун –					
1.	1.	Кирилде. 8 класска катаптаашкын.Домак.Ийи чугула кежигуннуг болгаш чангыс чугула кежигуннуг домактар.	1		
	2.	Дыл дугайында ниити билиглер.			
2	1	Тыва дылдын чоннун культуразы болгаш тоогузу-биле харылзаалы.	1		
3	2	Дылдын ниитилел амыдыралынга ужур-утказы болгаш хулээлгелери.	1		
4	3	Бижиктин баштайгы хевирлери.Петроглифтер,иероглифтер.Орхон-енисей бижиктери	1		
5	4	Товут болгаш эрги моол бижиктер,тыва дыл	1		
6	6	Тыва дылдын баштайгы шинчээчилери.	1		
7	7	Тыва дылдын баштайгы шинчилекчилери.	1		
8	8	Тыва дылдын хевирлери.Литературлуг дыл	1		
9	9	Литературлуг эвес дыл.(диалектилер,кара чугаа,жаргоннар)	1		
10	10	Тыва дыл-социал четкилерде.Чугле тыва дылда ажыглаттынып турар состер	1		
11	11	Катаптаашкын.Дыл дугайында бодалдар.	1		
12	12	Хыналда ажыл.Тести-биле ажыл	1		
	3	.Оске кижинин чугаазын дамчыдар аргалар			
13	1	Оске кижинин чугаазын дамчыдар аргалар.	1		
14	2	Дорт чугаа болгаш авторнун состери.Дорт чугаалыг домакка бижик демдектери	1		
15	3	Доора чугаа.Оларга бижик демдектери	1		
16	4	Цитата,анаа бижик демдектери	1		
17	5	Дорт чугаалыг домактар болгаш цитаталарнын созуглелдер тургузарынга ужур-дузазы.	1		
18	6	Туннел-катаптаашкын «Оске кижинин чугаазын дамчыдар аргалар».	1		
19	7	Хыналда диктант.	1		
	4.	Синтаксис болгаш пунктуация.			
20	1.	Нарын домактар дугайында билиг.Нарын домактын бодуун домактан ылгалы.	1		
21	2.	Нарын домактарнын болуктери:чагырышкан ,чагыр-паан нарын домактар	1		
22	3	Нарын домактын кезектеринин аразында холбажыр аргалары :эвилелдер чок,эвилелдерлиг нарын домактар.Ун аяны-биле каттыжары.Эвилелдер азы эвилелзиг состер-биле каттыжары	1		
	5	Чагырышпаан нарын домак			
23	1	Чаг-паан нарын домак дугайында билиг.Чпн нарын домактарнын кезектеринин холбажыр аргалары.	1		

24	2	Ун аяны болгаш каттыштырар эвилелдер дузазы-биле холбашкан чаг-паан нарын домактар	1		
25	3	Удурланыштырар эвилелдер-биле холбашкан чаг-паан нарын домактар	1		
26	1	ЧС: Кызырып бижиир эдертиг.	1		
27	5	Ангылаштырар эвилелдер дузазы-биле холбашкан чаг-паан нарын нарын домактар	1		
28	6	Чагыр-паан нарын домакка бижик демдектерин салыры. Синтаксистиг сайгарылганын чуруму	1		
29	7	Хыналда диктант	1		
30	2	ЧС: Кызырып бижиир эдертиг	1		
31	1	Чаг-кан нарын домак дугайында билиг.ЧГН нарын домакта тайылбыр домактын туружу.	1		
32	2	Чагырышкан нарын домакта кол болгаш тайылбыр домак,оларнын холбажыр аргалары.	1		
33	3	Чаг-кан нарын домака тайылбыр домактарнын янзылары,оларга бижик демдектери	1		
34	4	Немелденин тайылбыр домаа,анаа бижик демдээ	1		
35	5	Тодарадылганын тайылбыр домаа	1		
36	6	Даар байдалдын тайылбыр домаа	1		
37	7	Чорулдээнин тайылбыр домаа	1		
38	8	Сорулганын тайылбыр домаа	1		
39	9	Чылдагааннын тайылбыр домаа	1		
40	10	Деннелгенин тайылбыр домаа			
41	11	Туруштун тайылбыр домаа	1		
42	12	Кылдыныг аргазынын тайылбыр домаа			
43	13	ЧНД синтаксистиг сайгарылгазы	1		
44	14	Хыналда диктант	1		
45	1	Нарын синтаксистиг конструкциялар дугайында билиг.Оларнын кезектеринин аразында харылзаалар болгаш бижик демдектери.	1		
46	2	Нарын конструкцияларнын синтаксистиг сайгарылгазы	1		
47	3	ЧС. Эдертиг «Дуруяалар».	1		
48	3	Хыналда ажыл.	1		
	8	Созуглел			
49	1	Созуглел дугайында билиг,оон кол демдектери	1		
50	2	Созуглелдин кол темазы,кол бодалы	1		
51	3	Домактарнын болгаш созуглелдин кезектеринин аразында каттыжар аргалары.	1		
52	4	Созуглелдин тургузуу.Оон планы.Тезис..Допчулай бижири(конспект).	1		
53	1	Дылдын ажыглалынын аайы –биле	1		

		хевирлери:ном болгаш чугаа стили.Стиль талазы-биле нейтралдыг состер,хевирлер, домактар.			
54	2	Ном стили,оон янзылары:эртем,публицистика,албан херек стильдери.Эртем стильдеринин жанрлары(унелел,аннотация,илеткел, статья,рецензия)	1		
55	3	Публицистика стилинин жанрлары(солунга статья, интервью,орук демдеглелдери,репортаж)	1		
56	4	Аас чугаанын кол жанрлары:бир чуве дугайн чугаалаары,маргыжары	1		
57	5	Албан-херек стили	1		
58	6	Чечен чогаал стили,оон онзагай демдектери	1		
59	7	Синонимика-стилистиканын кол озээ.Лексиканын стиль синонимнери	1		
60	8	Грамматиканын стиль синонимнери	1		
61	9	Литературлуг дылдын нормалары Фонетика болгаш орфоэпия талазы-биле нормалар.Лексика талазы-биле нормалар.	1		
62	10	Грамматиктиг нормалар.Орфография болгаш пунктуация талазы-биле нормалар.	1		
63	11	Аас болгаш бижимел чугаа,монолог,диалог,полилог.	1		
64	12	Туннел-катаптаашкын	1		
65	13	Хыналда диктант	1		
66	4	ЧС: Чогаадыг «Тыва дылым- чоргааралым,ынаным»	1		
67	1	Частырыглар-биле ажыл	1		
68	2	Туннел кичээл	1		